

ikke uden talent. Den polstrede Ugle er et godt eksempel, og et eksempel til efterfølgelse. Den er netop kommet i nyt optryk (med moderne ud-

derefter udgiverens kommentarer. De er ofte befriende, altid vittige og i det store og hele drøbende for en holdning til kunsten, som ikke er

er paa bindet). Vi anbefaler den til to slags læsere: 1) læsere, som frygter lyrik, og 2) læsere, som skriver lyrik.

sund: Passiv ærbødighed. Paa den ene side viser antologien (bedre end nogen kronik), hvad det er de moderne digtere gør oprør imod hos

BERLINER BEITRÄGE ZUR SKANDINAVISTIK

Titel/
title: *Zurückbleiben. Tryk 1943–2001*

Autor(in)/
author: Erik M. Christensen

Kapitel/
chapter: »Høit fra Træets grønne Top«

In: Christensen, Erik M.: Zurückbleiben. Tryk 1943–2001. Berlin: Nordeuropa-Institut, 2001

ISBN: 3–927229–04–0

Reihe/
series: Berliner Beiträge zur Skandinavistik, Bd. 6

ISSN: 0933-4009

Seiten/
pages: 160–167

Diesen Band gibt es weiterhin zu kaufen. This book can still be purchased.

© Copyright: Nordeuropa-Institut Berlin und Autoren.

© Copyright: Department for Northern European Studies Berlin and authors.

Høit fra Træets grønne Top

Teksten »Juletræet«

Peter Fabers »Juletræet. Sang for Børn« har i første udgave (1848)¹ følgende tekst:

Juletræet.

- [str. I] Høit fra Træets grønne Top
Straaler Juleglandsen;
Spillemand, spil lystig op,
Nu begynder Dandsen.
- [I/v.5] Læg nu smukt din Haand i min,
Ikke rør ved den Rosin,
Først maa Træet vises,
Siden skal det spises.
- [II] Børnlil, nu gaaer det godt,
I forstaaer at trave,
Lad den lille Sine blot
Faae sin Julegave.
- [II/5] Løs kun selv det røde Baand,
Hvor du ryster paa din Haand!
Naar du strammer Garnet!
Qvæler du jo Barnet.

---

¹ Annonceret som kommende udgivelse fra Horneman & Erslevs Musikforlag i *Litteraturbladet* (følgeblad til *Flyveposten*) den 9/12 1848. Udgivelsen anmeldt i *Litteraturbladet* den 30/12 1848 med samme prisangivelse som på (det formentlige) førstetryk (u. å.). Trykket har fire sider i stor 8°; siderne 2 og 3 er pagineret, side 4 blank. På titelbladet (side 1) under en tegning af fem børn ved foden af et tændt Juletræ (hvis top ikke ses) med gaver (flag, tromme, dukker, pakker) følgende tekst:

Juletræet, / Sang for Børn / af P. Faber / komponeret / for Pianoforte / af / E. Horneman. / Forlæggernes Eiendom / Kjøbenhavn. / Forlagt af Horneman & Erslev. / Pr. 16 sk. / Em Bærentzen & Co lith. Inst.

Første strofe (side 2) er sat med noder (den bekendte melodi) uden versets normale liniebrud; stroferne (I, II o.s.v.) har betegnelse: V. 1, V. 2 o.s.v. Over noderne komponistens navn.

- [III] Peter har den Green saa kjær,
 Hvorpaa Trommen hænger;
 Hvergang han den kommer nær,
 Vil han ikke længer.
- [III/5] Hvad du ønsker, skal du faae,
 Naar jeg blot tør stole paa,
 At du ei vil tromme,
 Før min Sang er omme.
- [IV] Anna hun har ingen Ro,
 Før hun faaer sin Pakke:
 Fire Alen Merino
 Til en Vinterfrakke.
- [IV/5] Barn! du blier mig alt for dyr,
 Men da du saa propert syer,
 Spare vi det atter,
 Ikke sandt, min Datter?
- [V] Denne Fane ny og god
 Giver jeg til Hendrik;
 Du er stærk og du har Mod,
 Du skal være Fændrik.
- [V/5] Hvor han svinger Fanen kjækt!
 Børn! I skyld ham Respekt;
 Viid det er en Ære:
 Dannebrog at bære.
- [VI] Træets allerbedste Ziir
 Skal min William have;
 Paa det blanke Guldapiir
 Maa du gjerne gnave.
- [VI/5] Vær forsigtig og giv Agt,
 Indenfor er noget lagt,
 Som du ei maa kramme,
 Det er til din Amme.
- [VII] O hvor den er blød og rar,
 Sikken deilig Hue,
 Den skal sikkre Bedstefa'er
 Imod Frost og Snue;
- [VII/5] Lotte hun kan være stolt,
 Tænk jer, hun har Garnet holdt,
 Det kan Hanne ikke,
 Hun kan bare strikke.

- [VIII] Børn! nu er jeg bleven træt
 Og I faaer ei Mere,
 Moder er i Kjøkkenet,
 Nu skal hun traktere.
- [VIII/5] Derfor faaer hun denne Pung,
 Løft engang, hvor den er tung!
 Julen varer længe,
 Koster mange Penge.

P. Faber.

Til førstetrykket findes digterens egenhændige rettelser,² manuskript er ikke bevaret. Rettelserne er som følger:

[I/7] maa [rettet til] skal | [II/6] du [rettet til] hun | [II/6] din [rettet til] sin |
 [II/7] ! [rettet til] , | [V/7] : [rettet til] , | [VII/7] Hanne [rettet til] Aas [rettet
 til] Anna

Disse rettelser er respekteret i Villiam Fabers udgave (1877) af Peter Fabers *Viser og Vers*³, dog med den undtagelse at kommaet i V/7 er faldet bort. Teksten 1877 har iøvrigt flere afvigelser m. h. t. ortografi og interpunktion fra den af digteren gennemsete. Vi vælger at betragte den af Peter Faber annoterede version som den autentiske udgave af »Juletræet«.

En fortolkning af »Juletræet«

»Juletræet« giver et lyrisk-dramatisk genrebillede: teksten er disponeret som et digt; men digtet fremtræder som en monolog, der på én gang skildrer et handlingsforløb, holder aktionen i ånde og kommenterer de enkelte situationer. Digtet er efter titel og melodiangivelse beregnet til fremførelse i sang.

² En mappe indeholdende papirer vedrørende telegrafdirektør, etatsråd Peter Faber, u. å., folio, upagineret. Tilhører Dansk Post- og Telegrafmuseum, København. I mappen findes indklæbet og løst indlagt en mængde Faberiana: attester, fotografier, tegninger, breve, trykte og utrykte digte, anmeldelser, nekrologer, dagblads- og tidsskriftartikler. Mappen er skænket museet i 1948 af fru Helga Faber, enke efter presseattaché Per Faber, Peter Fabers barnebarn. Heri indklæbet et tryk af »Juletræet« i den oprindelige sats (jvr. ovenstående note) med digterens håndskrevne, initialsignerede kommentar og rettelser. Trykket har p. 1 blank, p. 2 og 3 forsynet med trykt paginering på foden af begge sider: 150. P. 4 fastklæbet i mappen, blank.

³ p. 116-18.

»Sang for Børn« kan betyde, at teksten skal synges *for* børn, eller at den skal synges *af* børn – måske begge dele, som det endnu sker: sangen synges i kor af børn og voksne, der danser om juletræet.

Som genrebillede skildrer teksten en ting-mættet borgerlig idyl, hvor nogle børn og voksne danser om træet, giver og modtager gaver med lune. Forløbet er ordnet strofisk omkring en række småsituationer, hvoraf de fleste hver især drejer sig om en specifik gave (str. II–VII), medens første og sidste strofe giver henholdsvis optakt og afslutning på forløbet og udpeger mere almene gaver, som man er fælles om. Alt foregår i nu'et, men der peges dog tilbage på en enkelt af festens forberedelser (VII/6) og frem til dens fortsættelse (VIII/4): festen breder sig, især fremover (VIII/7); sangen vil få ende, og så er der andre ting at glæde sig til (I/8, III/5–8, IV/4, V/4, VII/3, VIII/4, VIII/7).

Alt er som sagt givet i monologisk form. Det er en voksen (II/1) der synger (III/8) og administrerer ikke blot gaverne, men hele aktionen (I/3–8, II/3–4, III/5–8, V/2, VI/2–8, VIII/1–6) i bydemåde og lignende former (I/3, I/5–6, II/3, II/5, III/6, V/4, V/6, VI/5, VI/7, VIII/6), i små udråb af typen »Ikke rør ved den Rosin«, »nu gaaer det godt«, »Hvor hun ryster paa sin Haand!«, »ikke sandt, min Datter?«, »Hvor han svinger Fanen kjækt!«. Der ligger en malende virkning, en skildring af forløbet, også i disse replikformede bydemåder og udråb, som stedse konkretiserer. Når udråbet en enkelt gang synes alment og farveløst uanskueligt (»nu gaaer det godt«), så følger dog en konkretion: »I forstaaer at trave«, hvor infinitiven anskueliggør. I disse konkretiserende træk er »Juletræet« – som sproglig fremkaldelse af et reelt handlingsforløb og interiør – et dramatisk genrebillede. Kulør og bevægelse ligger i fylden af småglimt, øjeblikket fanget i et rids, et ord, der kan skildre en person endog uden nævnelse af nogen (»Ikke rør ved den Rosin« – det demonstrative »den« sætter momentet og barnet som på nåle); i ét ord fanges barneglædens psyko-somatik uden tale om forventning, spænding eller lignende (ordet »blot« – II/3 – er tilstrækkeligt; bekræftelsen kommer i barnets tiltaleskildrede reaktion: hun ryster på hånden). Talesproget (»Anna hun«, »Lotte hun«) svarer i ordvalg og syntaks til lejligheden og giver indirekte et portræt af den livlige sanger, fra hvis stadig skiftende perspektiv det hele er set og holdt på plads.

Dette centralperspektiv i teksten, sangerens perspektiv, rejser spørgsmålet, om han ser mere end de andre personer? Spørgsmålet er besvaret, så snart det er stillet: han ser alt det, som de andre kun delvis ser. Den lille Sine

vil næsten tro ham på hans ord, at hun kan komme til at kvæle dukken; for hende må det være en fryd, at barnet er levende, eller at nogen anden er med til at lege det; for de øvrige er det fiktion, men ordene til Sine gælder alligevel dem: de kommer til at se hende i hendes barnlighed, som sangeren udpeger ved både at følge og distancere sig fra Sines verden. En sådan dobbelt bevægelse er der i samtlige replikker til børnene. Børnenes alder og evne til at forstå er klart afgrænset ved det de ikke forstår eller ikke er med i. Anna er stor og fornuftig; replikken til hende (str. IV) vil kun de helt voksne finde morsom, for her ligger pointen jo i, at barnet er så fornuftigt. Til gengæld vil Anna deltage i spøgen, ladende som om det sker på hendes bekostning, når Lotte roses for at kunne holde garnet (str. VII). Højdepunktet af humoristisk urimelighed kan alle tage del i; alle undtagen William, som er så lille, at han slet ikke forstår noget og derfor får en lang forklaring, til glæde for alle de andre (str. VI). Den humoristiske virkning af disse urimeligheder er aldrig udleveret eller udpeget. Det humoristiske ligger inde i forløbet; der finder heller ingen læserhenvendelse sted.

Men når den humoristiske dobbeltbevægelse nu består i, at sangeren ser mere end den enkelte han taler til, og når han dog, som tekstens jeg, taler som digter til et publikum, så opstår spørgsmålet: ser denne digter/sanger mere end læser/sangeren? Også her må spørgsmålet besvares bekræftende. Ikke blot i en fiktiv forstand, at digteren er i en »konkret« situation, som læseren ikke er med i; men i den helt reelle forstand, at digteren taler om noget, som han ikke siger hvad er: »Indenfor er Noget lagt« (VI/6); digter/sangeren véd åbenbart, hvad det er for noget: »Som du ei maa kramme«.

I den foregående strofe har sangeren udvidet sangens referenceramme til det nationale, og samtidigt har han indsnævret perspektivet fra gruppen til sig selv som Faber: »Viid det er en Ære,/ Dannebrog at bære« (V/7-8). I 1848 var han berømt, og han bar dannebrog – ordenen – med ære. Det er hans navn der står trykt med fed sats under »Juletræet«. Således har han selv fået en gave, og således er også sangeren set i det humoristiske tvæls, at der kan siges noget, som både gælder og ikke gælder ham. Replikken er talt af sangeren til børnene, og dog gælder den samtidig om den virkelighed, som ligger uden om hele forløbet: både Fabers lille, personlige virkelighed, og landets i treårskrigen.

Det er tekstens centralperspektiv, som giver anledning til de påviste, underforstået humoristiske dobbeltbevægelser i tankegangen. Men central-

perspektivet, hvis sproglige form er monologen fra først til sidst, tvinger til endnu en dobbelthed ved tekstens udøvelse: denne familiefader-*monolog* af-synges i *kor* af børn (eller for/med børn); man synger de personlige pronomi-ner i første person ental, og således deltager hver person i koret så at sige på hovedpersonens plads i en kollektiv situation, som både er fiktiv og virkelig. Man går rundt om et virkeligt juletræ og synger om en lignende situation, som den tager sig ud fiktiv-konkret for den, der leder festen og administrerer hvert moment. Afsyngelsen bliver en dramatisk mime-leg, en slags vaudeville med en humoristisk dobbelthed, en niveauforskydning i den virkelige situati-on, og et rollefællesskab i den fiktive hovedperson, hvis synsvinkel fastholdes som partikulær og almen hele tiden. Virkningen er morsom, især hvis man har energi til at holde den fast; men den er også elementær, hvad man ser af at ingen undrer sig. Man går umærkeligt ind i rollen, antagelig fordi dens konkrete verden er velkendt.

Teksten er fuld af den velkendte festlige begivenhed, hvis anledning ikke nævnes. Ikke med ét ord nævnes julens kristne foranledning ved rette navn; alligevel er den virksom og led i »Juletræet«s humoristiske hovedeffekt, som netop forudsætter den overholdte tavshed. Her, som i de omtalte humo-ristiske detaljer, ligger pointen i det som skal underforstås, det som digteren *ikke* siger og alligevel får sagt. Den kristne højtid fejrer Guds fødsel, det evi-ges indgang i det timelige, Jesusbarnet på moderens knæ. Men festen i digtet er fuld af ting og sager, og anledningen synes fuldstændig skjult. Der er ikke noget Jesusbarn, kun William; ingen jomfru Maria, kun Ammen; og »Moder er i Køkkenet«. I forbindelse med ammen opnår sangeren iøvrigt sin mest begrænsede effekt i retning af det humoristiske, som ikke er for alle: han ri-mer Amme på kramme og opnår således en menigsforbindelse, som fortsæt-ter: »O hvor den er blød og rar«. Men omvendt er denne strofe (VI) i det øv-rige den, som bedst lader sig opfatte humoristisk af enhver: »Paa det blanke Guldapiir / Maa du gjerne gnave« (o.s.v., jvf. ovenfor om forskellen i opfat-telsesevne hos børn og voksne).

I strofe VI samler digtets sanger opmærksomheden om julens stående emblem, barnet. Alle de andre, inklusive Bedstefa'er og Moder i Køkkenet, får hver især en gave som er afpasset efter modtagerens alder og væsen. Ga-verne er udtryksfulde. Spædbarnet skal også have sit, og det er realistisk: det blanke guldpapier, som barnet gerne putter i munden. Hvad er denne gave da? Ja hvis barnet er julens emblem, så må gaven være det fineste på træet,

og det er den: »Træets allerbedste Ziir« (VI/1); men hvad er det fineste af juletræets pynt? Det er stjernen i træets top. Julestjernen til julens levende barn; men vi er kun kommet halvvejs, for der er stadig noget gemt i stjernen. Dette »Noget« (VI/6) skal være til Williams amme. En gave til et tyende, en gave som kan ligge i en julestjerne af guldpapir, en gave som ikke må krammes: en pengeseddel!

Julestjernen som skjul for en pengeseddel må man forstå symbolsk. Den realistiske konkretion lader sig på den anden side ikke drage i tvivl. William er opretholdt i sin individuelle karakter som spædbarn. Ikke desto mindre får sammenhængen symbolkarakter, så snart William opfattes som »julens barn«, et billede på Jesusbarnet. Så tilhører julestjernen ganske rigtigt ham; men den rummer en pengeseddel, og Bethlehemstjernen bliver gnavet, d.v.s. den omsættes på håndgribelig måde fra høj og himmelsk til ganske jordisk realitet. Vi har i det foregående set, at hele tekstens humoristiske leg med det underforståede, som ikke tillægges symbolkarakter, kulminerer i netop denne strofe. Vi har set, at Faber i den foregående strofe symbolsk har tolket en enkelt detalje i festen med henblik på den større virkelighed (det nationale). Efter dette må man betragte strofen med William som udtryk for en lignende, men humoristisk underforstået, inddragelse af festens baggrund i selve festens forløb, en tolkning af julens realitet i forhold til julens foranledning. Bevægelsen fra julestjerne til pengeseddel, inden for rammerne af det mindre genrebillede i strofe VI, kommer i så fald til at udtrykke bevægelsen i hele det større forløb, der begynder »Høit fra Træets grønne Top / Straaler Juleglandsen« og slutter »Julen varer længe, / Koster mange Penge.«

Det realistisk-humoristiske, lyrisk-dramatiske genrebillede er da gennembrudt ved en humoristisk fortolkende dobbeltbevægelse i tekstens perspektiv: det religiøse, som er festens evige forudsætning; det økonomiske, som er festens timelige realitet. Mellem disse grænser er idyllen lokaliseret. Perspektivet er muntert med fuld konkretion i detaljen til trods for at det som tankebillede inddrager et modsætningsforhold, der er så omfattende, at genrebilledets detaljerede virkelighed ikke længere er sig selv nok.

Den overordnede bestemmelse er og bliver: humoristisk, lyrisk-dramatisk genrebillede. »Juletræet« er en dybsindigt humoristisk, på sin vis dristig, kommentar til en given lejlighed. Det humoristiske består, generelt sagt, i niveauforskydning. Det er et spil mellem planer: de syngendes situation midt mellem fiktion og virkelighed, når teksten praktiseres; sanger/digterens

situation, som ligeledes ligger mellem virkelighed og fiktion, og som ligeledes må forstås – på én gang – begge steder. Børnene i sangen er tilsvarende fastholdt i to forståelsesplaner på én gang: deres eget og de andre personers. Her til kommer afstanden mellem festens unævnte anledning og dens konkrete forløb; afstanden mellem det centrale symbols konventionelle betydning og dets reelle indhold. Sangen er hverken smertelig eller blasfemisk. Den er en stilfærdig afsløring af tingenes tilstand, synlig for kendere, og selv da til at deltage i med larm og glæde. Træet skal spises. Sic transit gloria.

[1969]